

Κεφ. 17 Οι γείτονες των Βυζαντινών

1. Από πού προέρχονταν οι λαοί που κατοικούσαν στα σύνορα του Βυζαντίου;

Κάποιοι ζούσαν εκεί από τα παλιότερα χρόνια και άλλοι εμφανίστηκαν για πρώτη φορά, κατά τις μετακινήσεις τους.

2. Πώς τους αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί;

Οι Βυζαντινοί επικοινωνούσαν μαζί τους και προσπαθούσαν να διατηρούν καλές σχέσεις.

3. Ποια προβλήματα δημιουργούσαν στην αυτοκρατορία αυτοί οι λαοί;

Έκαναν επιδρομές, λεηλατούσαν και κατέστρεφαν τις καλλιέργειες, καταλάμβαναν τις ακρινές επαρχίες και αιχμαλώτιζαν τους κατοίκους τους. Έκλειναν τα περάσματα της στεριάς και της θάλασσας και δυσκόλευαν τον ανεφοδιασμό της πρωτεύουσας σε σιτάρι, πρώτες ύλες και αγαθά.

4. Ποιος ήταν ο πόθος των γειτονικών λαών του Βυζαντίου;

Γνώριζαν την Κωνσταντινούπολη, θαύμαζαν τη ζωή και τον πλούτο της και ήθελαν να την κατακτήσουν. Πολλές φορές παραβίαζαν τα σύνορα έφταναν έξω από τα τείχη της Πόλης και την πολιορκούσαν από στεριά και θάλασσα.

5. Πώς τους αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί;

Οχύρωναν την πόλη τους, αντιστέκονταν και τους αντιμετώπιζαν με πολεμικά, οικονομικά και διπλωματικά μέσα.

6. Ποιοι ήταν οι σημαντικότεροι λαοί, γείτονες των Βυζαντινών;

Στο βορρά οι Σλάβοι, οι Άβαροι και οι Βούλγαροι και στην ανατολή οι Πέρσες και οι Άραβες με αρχηγό το Μωάμεθ ήταν οι λαοί που απασχόλησαν περισσότερο το Βυζάντιο.

Κεφ. 18. Πέρσες και Άβαροι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου

1. Πότε έγινε αυτοκράτορας στο Βυζάντιο ο Ηράκλειτος;

Ο Ηράκλειτος έγινε αυτοκράτορας στο Βυζάντιο το 610μ.Χ.

2. Σε ποια κατάσταση βρήκε την αυτοκρατορία;

Η αυτοκρατορία ήταν σε δεινή κατάσταση, δηλαδή : το βυζαντινό κράτος απειλούσαν οι Άβαροι στην Ευρώπη και οι Πέρσες στην Ασία και τα ταμεία του κράτους ήταν άδεια.

3. Τι δεν μπορούσε να κάνει ο Ηράκλειτος λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης του κράτους;

Χωρίς χρήματα δεν μπορούσε να οργανώσει στρατό και στόλο. Οι Πέρσες δεν δέχονταν την ειρήνη και οι Άβαροι ζητούσαν υπερβολικά χρήματα.

4. Ποιος και πώς τον βοήθησε να αντιμετωπίσει αυτό το πρόβλημα;

Τον βοήθησε ο Πατριάρχης Σέργιος, ο οποίος έδωσε τα χρήματα της εκκλησίας ως δάνειο στο κράτος.

5. Τι έκανε μ' αυτά τα χρήματα ο Ηράκλειτος;

- Ο Ηράκλειτος οργάνωσε το στρατό και το στόλο.
- Επισκεύασε τα τείχη και συγκέντρωσε εφόδια και τροφές για τους κατοίκους της Πόλης.
- Μοίρασε γη στους στρατιώτες των συνόρων, με την υποχρέωση να την καλλιεργούν και να την υπερασπίζονται.
- Έκλεισε ειρήνη με τον αρχηγό των Αβάρων, Χαγάνο, προσφέροντάς του χρήματα.

6. Τι έκανε αφού δεν είχε την απειλή των Αβάρων;

Στράφηκε εναντίον των Περσών, οι οποίοι, με βασιλιά το Χοσρόη είχαν κατακτήσει τη Συρία, τη Παλαιστίνη και την Αίγυπτο. Αιχμαλώτισαν τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων και μετέφεραν τον Τίμιο Σταυρό στην πρωτεύουσά τους Κτησιφώντα.

7. Πόσες εκστρατείες έκανε εναντίον των Περσών και ποιο ήταν το αποτέλεσμά τους;

Εκστράτευσε δύο φορές. Την πρώτη διέσχισε τη Μικρά Ασία και χωρίς να πολεμήσει τους Πέρσες που βρίσκονταν εκεί, βάδισε κατά της Περσίας αναγκάζοντας τους Πέρσες να υποχωρήσουν. Κατά τη δεύτερη (626μ.Χ.) οι Πέρσες συνεννοήθηκαν με τους Αβάρους και από κοινού πολιόρκησαν την Πόλη από στεριά και θάλασσα. Ο Ηράκλειτος δεν προλάβαινε να γυρίσει να βοηθήσει την Πόλη.

8. Σε ποιους είχε αναθέσει τη φύλαξη της Πόλης κατά τη διάρκεια των εκστρατειών και πως προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν την απειλή των Αβάρων;

Την προστασία τη Πόλης την είχε αναθέσει στον Πατριάρχη Σέργιο και το μάγιστρο Βώνο. Αυτοί πρόσφεραν περισσότερα χρήματα στους Αβάρους, για να λύσουν την πολιορκία, αλλά εκείνοι αρνήθηκαν.

9. Ποιες ήταν οι συνέπειες αυτής της άρνησης;

Οι Βυζαντινοί εξοργίστηκαν και υπερασπίστηκαν με κάθε μέσο την Πόλη. Πολέμησαν γενναία, απέκρουσαν τις επιθέσεις στη στεριά και βύθισαν με τους δρόμωνές τους τα μονόξυλα των Αβάρων στη θάλασσα. Οι Πέρσες, βλέποντας αυτή την εξέλιξη, έλυσαν την πολιορκία και αναχώρησαν για τη χώρα τους.

10. Σε ποιον απέδωσαν οι βυζαντινοί τη σωτηρία της Πόλης;

Οι κάτοικοι απέδωσαν τη σωτηρία της Πόλης στην Παναγία και όρθιοι, όλη τη νύχτα, έψαλαν προς τιμή της τον **Ακάθιστο Γυμνό**.

11. Ποιες ήταν οι συνέπειες της νίκης αυτής;

Ο στρατός του αυτοκράτορα νίκησε τους Πέρσες σε αλλεπάλληλες μάχες. Ελευθέρωσε τις υποδουλωμένες περιοχές, ξαναπήρε τον Τίμιο Σταυρό και τους ανάγκασε να υπογράψουν ειρήνη και να επανέλθουν στα αρχικά τους σύνορα. Ο Ηράκλειτος γύρισε θριαμβευτής στην Κωνσταντινούπολη.

Κεφ. 19. Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες

1. Ποιες συνέπειες είχαν οι μακροχρόνιοι πόλεμοι Βυζαντινών και περσών, ποιος το εκμεταλλεύτηκε και πώς;

Οι μακροχρόνιοι πόλεμοι ανάμεσα στους Πέρσες και τους Βυζαντινούς εξάντλησαν και τα δύο κράτη. Το γεγονός αυτό εκμεταλλεύτηκαν οι Άραβες, οι οποίοι κατέλαβαν πολλές περσικές και βυζαντινές περιοχές. Έκαναν πρωτεύουσά τους τη Δαμασκό της Συρίας και αποτελούσαν απειλή για το Βυζάντιο.

2. Ποιος ήταν ο στόχος τους και πώς προσπάθησαν να τον πετύχουν;

Κύριος στόχος τους ήταν η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης. Με στόλο, κατέλαβαν την Κύπρο, τη Ρόδο και άλλα νησιά του Αιγαίου και πολιόρκησαν δύο φορές (673 & 717μ.Χ.) την Πόλη από στεριά και θάλασσα.

3. Πώς αντιμετώπισαν την απειλή οι Βυζαντινοί;

Ο αυτοκράτορας **Λέων Γ' ο Ισαυρος** και οι πολιορκημένοι Βυζαντινοί πέρασαν δύσκολες ώρες, αλλά νίκησαν χάρη στο «**υγρό πυρ**», με το οποίο έκαψαν μεγάλο μέρος του στόλου των Αράβων και τους ανάγκασαν να λύσουν την πολιορκία.

4. Τι έκαναν οι Άραβες μετά τη λύση της πολιορκίας της Πόλης;

Οι Άραβες στράφηκαν δυτικά, κατέλαβαν την Αίγυπτο, την Καρχηδόνα και, σχεδόν χωρίς αντίσταση, στις αρχές του 8^{ου} αιώνα, πέρασαν στην Ισπανία.

5. Τι προσπάθησαν να κάνουν και ποιος τους αντιμετώπισε και πώς;

Διάβηκαν τα Πυρηναία και προσπάθησαν να περάσουν στην Ευρώπη. Οι συνασπισμένοι Φράγκοι, με αρχηγό τον **Κάρολο Μαρτέλο**, τους νίκησαν στο **Πουατιέ της Γαλλίας** και τους ανάγκασαν να επιστρέψουν στην Ισπανία (732μ.Χ.). Έτσι έκλεισαν οριστικά οι δρόμοι των Αράβων προς την Ευρώπη.

Κεφ. 20. Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες

1. Γιατί ήταν δύσκολη η φύλαξη των συνόρων της αυτοκρατορίας;

Τα σύνορα της αυτοκρατορίας ήταν απέραντα και γι' αυτό η φύλαξή τους ήταν δύσκολη. Τα ανατολικά σύνορα άρχιζαν από τον Καύκασο και τον Εύξεινο Πόντο και ακολουθώντας τον Τίγρη και τον Ευφράτη ποταμό έφταναν ως τον Περσικό κόλπο. Πέρα από τα σύνορα αυτά ζούσαν λαοί που έκαναν επιδρομές και λεηλατούσαν τις ανατολικές βυζαντινές περιοχές.

2. Τι έκαναν οι Βυζαντινοί για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα αυτό;

Έβαλαν φρουρές στις άκρες αυτές των συνόρων μόνιμους φρουρούς που τους ονόμαζαν Ακρίτες. Σ' αυτούς έδιναν δωρεάν γη για καλλιέργεια, άλογα και πανοπλίες για τους πολέμους και τους απάλλασσαν από τους φόρους.

3. Πότε και πώς έδρασαν οι Ακρίτες;

Οι Ακρίτες έγιναν ονομαστοί στα χρόνια που απειλούσαν το Βυζάντιο οι Άραβες ($7^{\text{οc}}$ – $10^{\text{οc}}$ αι.). Οργανωμένοι σε μεγάλες ομάδες, φρουρούσαν τα περάσματα των συνόρων κι εμπόδιζαν τους εχθρούς να λεηλατούν τα μέρη εκείνα. Όταν δεν πολεμούσαν, γυμνάζονταν και βοηθούσαν να χτιστούν κάστρα και βίγλες στα μέρη τα οποία φύλαγαν.

4. Πώς τους αντιμετώπιζε ο λαός;

Ο λαός τους ένιωθε προστάτες του, τους αγαπούσε και τους θαύμαζε για την ανδρεία τους. Τους εξύμνησε στα ακριτικά τραγούδια, που μιλούν για τη ζωή και τους αγώνες τους. Τα τραγούδια αυτά σώθηκαν ως τις μέρες μας και αποτέλεσαν τη βάση των δημοτικών τραγουδιών.

5. Ποιος ήταν ο πιο γνωστός απ' τους Ακρίτες;

Ο πιο γνωστός ήταν ο Βασίλειος Διγενής.

6. Πώς εξυμνήθηκε από το λαό;

Εξυμνήθηκε ξέχωρα στο έπος «Βασίλειος Διγενής Ακρίτας». Στην Κύπρο, στον Πόντο, στην Κρήτη και σ' όλη την Ελλάδα μιλούν και τραγουδούν, ακόμη και σήμερα, για «της γης τον ανδρειωμένο», που είναι απόγονος του Ηρακλή, του Αχιλλέα και του Μεγαλέξανδρου, αλλά και πρόγονος του κλέφτη του 1821.

Κεφ. 21. Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους

1. Ποια περίοδο και γιατί δεν ήταν καλές οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Σλάβους;

Από τον 4^ο ως τον 7^ο αιώνα οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Σλάβους δεν ήταν καλές, γιατί οι Σλάβοι έκαναν επιθέσεις μαζί με άλλους λαούς κατά των βυζαντινών περιοχών.

2. Πότε και γιατί βελτιώθηκαν οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Σλάβους;

Οι σχέσεις τους βελτιώθηκαν στις αρχές του 8^{ου} αιώνα. Πολλοί Σλάβοι εγκαταστάθηκαν στη νότια Βαλκανική και ενσωματώθηκαν στους βυζαντινούς πληθυσμούς και στον τρόπο ζωής τους. Επίσης οι Βυζαντινοί τους έδιναν γη να καλλιεργήσουν και τους χρησιμοποιούσαν ως μισθιφόρους στο στρατό ή ως τεχνίτες στα δημόσια έργα.

3. Τι έγινε με τους Σλάβους της βόρειας Βαλκανικής;

Εκεί οι σλαβικές φυλές συνεργάστηκαν μεταξύ τους και οργάνωσαν δικά τους κράτη. Το διοικητικό τους σύστημα ήταν επηρεασμένο από το Βυζάντιο, με το οποίο επικοινωνούσαν και διατηρούσαν καλές σχέσεις.

4. Τι ζήτησαν από τους Βυζαντινούς οι Σλάβοι;

Το 826μ.Χ., ο Σλάβος ηγεμόνας της Μοραβίας **Ρατισλάβος** έστειλε πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη και ζήτησε από τους Βυζαντινούς να στείλουν ιεραποστόλους για να διδάξουν στο λαό τη χριστιανική πίστη.

5. Ποια ήταν η απάντηση των Βυζαντινών;

Ο αυτοκράτορας **Μιχαήλ ο Γ'** αποδέχτηκε την πρόσκληση του Ρατισλάβου και ο πατριάρχης **Φώτιος** ανέθεσε τη σημαντική αυτή αποστολή σε δυο αδελφούς από τη Θεσσαλονίκη, τον **Κύριλλο** και τον **Μεθόδιο**, στελέχη της Πατριαρχικής Σχολής, οι οποίοι μιλούσαν τη σλαβική γλώσσα.

6 Τι έκαναν οι δυο ιεραπόστολοι;

Πήγαν με επιλεγμένους συνεργάτες στη Μοραβία και εργάστηκαν επί τρία χρόνια. Εκπαίδευσαν μαθητές και ιερείς, οργάνωσαν τη λειτουργία της εκκλησίας και κήρυξαν το χριστιανικό λόγο.

7. Τι έκαναν για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της γλώσσας;

Επειδή η σλαβική γλώσσα δεν είχε γραφή, επινόησαν το **σλαβικό αλφάβητο**, που βάση του έχει το ελληνικό. Έτσι μετέφρασαν σε απλό και κατανοητό λόγο τα ιερά κείμενα και έθεσαν τις βάσεις της γραπτής σλαβικής γλώσσας.

8. Γιατί το έργο που δημιούργησαν είναι μεγάλο και σημαντικό;

- Εκχριστιάνισαν τους Σλάβους και οργάνωσαν την εκκλησία τους.
- Συνέβαλαν στην ανάπτυξη φιλικών δεσμών ανάμεσα στους σλαβικούς λαούς και το Βυζάντιο, οι οποίοι διατηρούνται μέχρι τις μέρες μας.

Κεφ. 22. Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βούλγαρους και τους Ρώσους

A. Οι Βούλγαροι

1. Τι έκαναν οι Βούλγαροι στις αρχές του 9^{ου} αιώνα;

Στις αρχές του 9^{ου} αιώνα οι Βούλγαροι κατοικούσαν στα εδάφη του Βυζαντίου έχοντας την υποχρέωση να εμποδίζουν άλλους λαούς να κάνουν το ίδιο. Δεν περιορίστηκαν όμως στα εδάφη που όριζε η συνθήκη τους με το Βυζάντιο και σταδιακά προσπάθησαν να προσαρτήσουν στο κράτος που ίδρυσαν όλες τις περιοχές που ως τότε κατοικούσαν οι Σλάβοι.

2. Πού οδήγησε αυτή η ενέργειά τους;

Η ενέργειά τους αυτή οδήγησε σε προστριβές με το Βυζάντιο, που κράτησαν περίπου 2 αιώνες.

3. Τι έγινε τον 9^ο αιώνα;

Οι Βούλγαροι, με αρχηγό τον **Κρούμο**, έκαναν επιδρομές στη Θράκη κι έφτασαν ως την Κωνσταντινούπολη. Οι Βυζαντινοί κατάφεραν να τους απωθήσουν ύστερα από σκληρές μάχες. Σε μια από αυτές μάλιστα σκοτώθηκε ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Νικηφόρος Α'.

4. Ποια περίοδος στις σχέσεις του Βυζαντίου με του Βούλγαρους ήταν ειρηνική και γιατί;

Στα χρόνια που βασιλιάς των Βουλγάρων ήταν ο **Βόγορης**, οι σχέσεις τους ξανάγιναν ειρηνικές. Ο Βόγορης βαφτίστηκε χριστιανός και πήρε το όνομα **Μιχαήλ**. Το παράδειγμά του ακολούθησαν χιλιάδες ομοεθνείς του. Την ίδια περίοδο πήραν από τους Σλάβους το **κυριλλικό αλφάβητο** και το χρησιμοποίησαν στην οργάνωση του κράτους, για την εκπαίδευση και για τη λειτουργία της εκκλησίας τους. Έτσι ήρθαν πιο κοντά στον τρόπο ζωής και τον πολιτισμό των Βυζαντινών.

5. Πότε ξέσπασαν νέοι πόλεμοι;

Νέοι πόλεμοι ξέσπασαν, όταν αρχηγός των Βουλγάρων ήταν ο **Συμεών**. Ο αυτοκράτορας **Νικηφόρος Φωκάς**, βρέθηκε σε τόσο δύσκολη θέση, ώστε ζήτησε τη βοήθεια των **Ρώσων** για να τους αντιμετωπίσει.

6. Πότε επιτέθηκαν ξανά οι Βούλγαροι;

Όταν αρχηγός του ήταν ο **Σαμουήλ**, επιτέθηκαν ξανά κι έκαναν φοβερές καταστροφές, φτάνοντας ως την Πελοπόννησο. Ακολούθησαν σκληρές και μακροχρόνιες μάχες.

7. Ποιος κατάφερε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των Βουλγάρων οριστικά;

Ο βυζαντινός στρατηγός **Νικηφόρος Ουρανός** τους αντιμετώπισε νικηφόρα στο **Σπερχειό ποταμό** και ο αυτοκράτορας **Βασίλειος ο Β'** συνέτριψε το στρατό τους στο **Κλειδί της Μακεδονίας στον ποταμό Στρυμόνα** (1014μ.Χ.). το βουλγαρικό κράτος διαλύθηκε και έγινε βυζαντινή επαρχία. Οι Βούλγαροι για πολλές δεκαετίες δεν ενόχλησαν το Βυζάντιο.

B. Οι Ρώσοι

1. Από πού ήρθαν οι Ρώσοι, πού εγκαταστάθηκαν και ποιες ήταν οι σχέσεις τους με το Βυζάντιο αρχικά;

Οι Ρώσοι ήρθαν από τη Σκανδιναβική χερσόνησο κι εγκαταστάθηκαν στην ανατολική Ευρώπη, στην περιοχή του σημερινού Κιέβου της Ουκρανίας. Οι αρχικές σχέσεις τους με το Βυζάντιο ήταν φιλικές.

2. Πότε διαταράχτηκαν οι σχέσεις του Βυζαντίου με τους Ρώσους;

Το 860μ.Χ. , ο ρωσικός στόλος μπήκε στο Βόσπορο, λεηλάτησε τις ακτές και τα νησιά της Προποντίδας και επιτέθηκε κατά της Κωνσταντινούπολης. Οι Βυζαντινοί, παρότι εκείνη την εποχή ήταν σε πόλεμο με τους Άραβες, κατάφεραν να τους απωθήσουν στον Εύξεινο Πόντο. Τα επόμενα χρόνια ήρθαν σε συμφωνίες ειρήνης και συνεργασίας μαζί τους.

3 Πότε ξαναήρθαν σε σύγκρουση με τους Ρώσους οι Βυζαντινοί;

Όταν οι Ρώσοι βοήθησαν τους Βυζαντινούς να αντιμετωπίσουν τους Βουλγάρους, κράτησαν για τον εαυτό τους εδάφη της αυτοκρατορίας που κατέλαβαν. Οι Βυζαντινοί με τον **Ιωάννη Τσιμισκή** τους ανάγκασαν να αποσυρθούν και να επιστρέψουν στη χώρα τους.

4 Τι έγινε στα χρόνια που αυτοκράτορας ήταν ο Βασίλειος ο Β';

Οι Ρώσοι εκχριστιανίστηκαν από τους Βυζαντινούς. Αυτό βοήθησε να αποκτήσουν οι ίδιοι και το Βυζάντιο μεγάλη πολιτική, οικονομική και πνευματική ακτινοβολία. Ανάμεσα στα δύο κράτη αναπτύχθηκαν στενοί πολιτικοί και θρησκευτικοί δεσμοί. Οι Ρώσοι γνώρισαν το βυζαντινό πολιτισμό και προόδευσαν, ενώ οι Βυζαντινοί εξασφάλισαν ειρήνη και συνεργασία μαζί τους.